Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (втори състав)

7 ноември 2024 година*

„Преюдициално запитване — Съдебно сътрудничество по гражданскоправни въпроси — Директива (ЕС) 2019/1023 — Производства по преструктуриране, несъстоятелност и опрощаване на задължения — Член 1, параграф 4 — Предмет и приложно поле — Разширяване на обхвата на производствата, така че да обхванат изпаднали в несъстоятелност физически лица, които не са предприемачи — Член 20 — Възможност за опрощаване на задължения — Член 23, параграфи 1, 2 и 4 — Дерогации — Изключване на определени категории задължения от опрощаването на задълженията — Физическо лице, което е изпаднало в несъстоятелност — Добросъвестност на длъжника — Условия за достъп до опрощаването на задължения — Изключване на публичните вземания“

По съединени дела C-289/23, [Corván][i], и C-305/23, [Bacigán][i],

с предмет две преюдициални запитвания, отправени на основание член 267 ДФЕС от Juzgado de lo Mercantil nº 1 de Alicante (Търговски съд № 1, Аликанте, Испания) (C-289/23) и Juzgado de lo Mercantil nº 10 de Barcelona (Търговски съд № 10, Барселона, Испания) (C-305/23) с актове от 25 април и 2 май 2023 г., постъпили в Съда на 25 април и 15 май 2023 г., в рамките на производства по дела

Agencia Estatal de la Administración Tributaria

срещу

A (C-289/23),

и

S.E.I.

срещу

Agencia Estatal de la Administración Tributaria (C-305/23),

СЪДЪТ (втори състав),

състоящ се от: F. Biltgen (докладчик), председател на първи състав, изпълняващ функцията на председател на втори състав, M. L. Arastey Sahún, председател на пети състав, и J. Passer, съдия,

* Език на производството: испански.

[i] Името на настоящото дело е измислено. То не съвпада с истинското име на никоя от страните в производството.

генерален адвокат: J. Richard de la Tour,

секретар: A. Calot Escobar,

предвид изложеното в писмената фаза на производството,

като има предвид становищата, представени:

– за испанското правителство, от A. Ballesteros Panizo и A. Gavela Llopis, в качеството на представители,

– за Европейската комисия, от J. L. Buendía Sierra, L. Malferrari и G. von Rintelen, в качеството на представители,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 16 май 2024 г.,

постанови настоящото

Решение

1 Преюдициалните запитвания се отнасят до тълкуването на член 1, параграф 4 и член 23, параграфи 1, 2 и 4 от Директива (ЕС) 2019/1023 на Европейския парламент и на Съвета от 20 юни 2019 година за рамките за превантивно преструктуриране, за опрощаването на задължения и забраната за осъществяване на дейност, за мерките за повишаване на ефективността на производствата по преструктуриране, несъстоятелност и опрощаване на задължения и за изменение на Директива (ЕС) 2017/1132 (Директива за преструктурирането и несъстоятелността) (ОВ L 172, 2019 г., стр. 18).

2 Запитванията са отправени в рамките на два спора между A (C-289/22) и S.E.I. (C-305/23), от една страна, и Agencia Estatal de Administración Tributaria (Данъчна администрация, Испания) (наричана по-нататък „AEAT“), от друга страна, по повод на молбите за опрощаване на задължения, подадени от A и S.E.I. съответно по отнасящите се до тях производства по несъстоятелност.

Правна уредба

Правото на Съюза

3 Съгласно съображения 21 и 78—81 от Директивата за преструктурирането и несъстоятелността:

„(21) Свръхзадлъжнялостта на потребителите е въпрос, който поражда сериозни икономически и социални тревоги, и е тясно свързан с намаляването на прекомерната задлъжнялост. Освен това често е невъзможно да се направи ясно разграничение между дълговете, натрупани от предприемача в хода на търговската, стопанската или професионалната му дейност, и дълговете, натрупани извън тези дейности. Предприемачите не могат да се възползват ефективно от втори шанс, ако

трябва да преминат през отделни производства с различни условия на достъп и срокове за опрощаване на задължения, за да бъдат опростени задълженията им, които са свързани със стопанската им дейност, и другите им задължения, натрупани извън стопанската им дейност. Поради тези причини, макар настоящата директива да не включва обвързващи правила относно свръхзадлъжнялостта на потребителите, препоръчва се на държавите членки в най-кратки срокове да започнат да прилагат разпоредбите на настоящата директива за опрощаване на задължения и към потребителите.

[…]

(78) Пълно опрощаване на задълженията или прекратяването на забраната за осъществяване на дейност след период, не по-дълъг от три години, не е целесъобразно при всички обстоятелства, поради което може да се наложи да бъдат въведени дерогации от това правило, които са надлежно обосновани от съображения, предвидени в националното право. Например, такива дерогации следва да бъдат въведени в случаи, когато длъжникът не е почтен или е действал недобросъвестно. Когато предприемачите не се ползват от презумпцията за почтеност и добросъвестност съгласно националното право, тежестта на доказване на тяхната почтеност и добросъвестност не следва да им създава излишни трудности или тежест за започване на производство.

(79) Когато установяват дали даден предприемач е непочтен, съдебните или административните органи могат да вземат предвид обстоятелства като естеството и размера на задълженията, времето, в което са били натрупани, усилията на предприемача да погаси задълженията и да изпълни правните си задължения, включително изисквания за публично лицензиране и правилно водене на счетоводство, действия от страна на предприемача, възпрепятстващи кредиторите да прибегнат към средства за правна защита, изпълнението на задълженията на предприемачите, които са директори на дружеството, при вероятността от несъстоятелност, както и спазването на законодателството на Съюза и националното законодателство в областта на конкуренцията и трудовото законодателство. Следва да могат да се въведат дерогации, когато предприемачът не е изпълнил определени правни задължения, включително задължения да се постигне максимална възвръщаемост за кредиторите, които могат да бъдат под формата на общо задължение за генерирането на приходи или активи. Освен това следва да може да бъдат въведени специални дерогации, когато е необходимо да се гарантира баланс между правата на длъжника и правата на един или повече кредитори, например когато кредиторът е физическо лице, което се нуждае от по-голяма защита, отколкото длъжника.

(80) Дерогация може да бъде основателна и когато разходите по производството, водещо до опрощаване на задължения, в т.ч. таксите на съдебните и административните органи и специалистите в областта на преструктурирането, не са покрити от предприемача. Държавите членки следва да могат да предвидят че, ползите от това опрощаване могат да бъдат отнети, например когато финансовото състояние на длъжника се подобри значително поради непредвидени обстоятелства, като например печалба от лотарията или получаване на наследство или дарение. Държавите членки не следва да бъдат възпрепятствани да предвидят допълнителни дерогации при ясно определени обстоятелства и когато това е надлежно обосновано.

(81) При наличието на надлежно обоснована причина, определена в националното право, може да бъде целесъобразно да се ограничи възможността за опрощаване на някои категории задължения. Държавите членки следва да могат да изключат обезпечените задължения от възможността за опрощаване само до размера на стойността на обезпечението, определен в националното право, а останалата част от задълженията следва да се разглежда като необезпечени задължения. В надлежно обосновани случаи държавите членки следва да могат да изключат и други категории задължения“.

4 Член 1 от тази директива предвижда:

„(1) Настоящата директива определя разпоредби относно:

[…]

б) производства, които водят до опрощаване на задължения, натрупани от изпаднали в несъстоятелност предприемачи; и

[…]

2. Настоящата директива не се прилага към производствата, посочени в параграф 1 от настоящия член, по отношение на длъжници, които са:

[…]

з) физически лица, които не са предприемачи.

[…]

4. Държавите членки могат да разширят прилагането на производствата, посочени в параграф 1, буква б), така че да обхванат изпаднали в несъстоятелност физически лица, които не са предприемачи.

[…]“.

5 Дял III („Опрощаване на задължения и забрана за осъществяване на дейност“) от посочената директива съдържа членове 20—24.

6 Член 20 („Достъп до опрощаване на задължения“) от същата директива гласи:

„(1) Държавите членки гарантират, че несъстоятелните предприемачи имат достъп до поне едно производство, което може да доведе до пълно опрощаване на задълженията в съответствие с настоящата директива.

Държавите членки могат да наложат изискване извършването на търговската дейност, стопанската дейност, занаятът или професията, с които са свързани задълженията на несъстоятелния предприемач, вече да е преустановено.

2. Държавите членки, в които пълното опрощаване на задълженията зависи от частично погасяване на задълженията от предприемача, гарантират, че съответното задължение за

погасяване се основава на индивидуалното положение на предприемача и по-специално е пропорционално на неговия подлежащ на запориране или разполагаем доход и активи в рамките на срока за опрощаване на задълженията, и е съобразено със справедливите интереси на кредиторите.

3. Държавите членки гарантират, че предприемачите, които са получили опрощаване на задълженията, могат да се ползват от съществуващите национални рамки, предоставящи подкрепа за дейността на предприемачите, включително достъп до подходяща и актуална информация за тези рамки“.

7 Текстът на член 23 („Дерогации“) от Директивата за преструктурирането и несъстоятелността е следният:

„1) Чрез дерогация от членове 20—22 държавите членки запазват или въвеждат разпоредби за отказ или ограничаване на достъпа до опрощаване на задължения или отмяна на опрощаването, или за определяне на по-дълги срокове за получаване на пълно опрощаване на задълженията, или по-дълги периоди на забрана за осъществяване на дейност, когато несъстоятелен предприемач е действал непочтено или недобросъвестно съгласно националното право спрямо кредиторите или други заинтересовани страни по време на задлъжняването си, на производството по несъстоятелност или на погасяването на задължението, без да се засягат националните правила за доказателствената тежест.

2. Чрез дерогация от членове 20—22 държавите членки могат да запазят или да въведат разпоредби за отказ или ограничаване на достъпа до опрощаване на задължения, или отмяна на опрощаването, или за определяне на по-дълги срокове за получаване на пълно опрощаване на задълженията, или по-дълги периоди на забрана за осъществяване на дейност, при някои ясно определени обстоятелства и когато такива дерогации са надлежно обосновани, например когато:

а) несъстоятелният предприемач е извършил сериозно нарушение на задълженията по плана за погасяване или на друго законово задължение, свързано със защитата на интересите на кредиторите, включително задължението да се постигне максимална възвръщаемост за кредиторите;

б) несъстоятелният предприемач не спазва задълженията за предоставяне на информация или за сътрудничество съгласно националното право и правото на Съюза;

в) има злоупотреби с молби за опрощаване на задължения;

г) има подадена нова молба за опрощаване на задължения в рамките на определен срок, след като на несъстоятелния предприемач е било предоставено пълно опрощаване на задълженията или му е било отказано пълно опрощаване на задълженията поради тежко нарушение на задълженията за предоставяне на информация или за сътрудничество;

д) разходите по производството, водещо до опрощаване на задължения, не бъдат покрити; или

е) е необходима дерогация, за да се гарантира балансът между правата на длъжника и правата на един или повече кредитори.

[…]

4. Държавите членки могат да изключат определени категории задължения от опрощаването на задълженията или да ограничат достъпа до опрощаване на задължения, или да постановят по-дълъг срок за опрощаване на задължения, когато такива изключения, ограничения или по-дълги срокове са надлежно обосновани, като например в случай на:

а) обезпечени задължения;

б) задължения, произтичащи от или във връзка с наказателни санкции;

в) задължения, произтичащи от деликтна отговорност;

г) задължения във връзка със задължения за издръжка, произтичащи от семейни, родствени или брачни отношения, или от родство по сватовство;

д) задължения, възникнали след подаването на молба за производство, водещо до опрощаване на задължения, или откриването на такова производство; и

е) задължения, възникнали след подаването на молба за производство, водещо до опрощаване на задължения, или откриването на такова производство; и

[…]“.

Испанското право

TRLC

8 Приложимият закон rationae temporis към споровете в главните производства е Real Decreto Legislativo 1/2020, por el que se aprueba el texto refundido de la Ley Concursal (Кралски законодателен декрет 1/2020 за одобряване на преработения текст на Закона за несъстоятелността) от 5 май 2020 г. (BOE, бр. 127 от 7 май 2020 г., стр. 31518), изменен с Ley 16/2022 de reforma del texto refundido de la Ley Concursal aprobado por el Real Decreto Legislativo 1/2020, de 5 de mayo, para la transposición de la Directiva (UE) 2019/1023 (Закон 16/2022 за изменение на преработения текст на Закона за несъстоятелността, одобрен с Кралски законодателен декрет 1/2020 с оглед на транспонирането на Директива (ЕС) 2019/1023) от 5 май 2020 г. (BOE, бр. 214 от 6 септември 2022 г., стр. 123682) (наричан по-нататък „TRLC“).

9 Съгласно преамбюла на Закон 16/2022:

„[…]

[…] Когато несъстоятелният длъжник е физическо лице, производството по несъстоятелност има за цел да се установят добросъвестните длъжници и да им се предложи частично опрощаване на задълженията, така че да имат втори шанс и да не преминат в сивата икономика или да изпаднат в изолация.

[…]

[Директивата за преструктуриране и несъстоятелността] задължава всички държави членки да въведат механизъм за предоставяне на втори шанс, за да се избегне възможността длъжниците да се изкушат да се преместят в други държави, които вече предвиждат тези механизми, с цената, която това може да има, както за длъжника, така и за неговите кредитори. Същевременно уеднаквяването на условията във връзка с това е от основно значение за функционирането на единния европейски пазар.

Една от най-радикалните промени в новата правна уредба е, че вместо опрощаването да се обвързва с погасяването на определен вид задължения (както е предвидено в член 487, параграф 2 от [преработения текст на Закона за несъстоятелността), е въведена система за опрощаване според заслугите, при която всеки длъжник, независимо дали е предприемач или не, стига да отговаря на изискването за добросъвестност, на което се основава тази система, може да получи достъп до опрощаване на всичките си задължения, с изключение на тези, за които по изключение и поради особения им характер се счита, че не могат да бъдат опрощавани по закон. Запазва се вече приетата през 2015 г. от испанския законодател възможност опрощаването да се предостави на всеки длъжник — добросъвестно физическо лице, независимо дали е предприемач или не.

[…]

Добросъвестността на длъжника остава крайъгълен камък за опрощаването. В съответствие с препоръките на международните органи трябва да се направи нормативно разграничение на добросъвестността с оглед на някои изчерпателно изброени видове обективно поведение (numerus clausus), без да се прибягва до неясни или недостатъчно конкретни модели на поведение или до такива, чието доказване налага на длъжника невъзможна тежест. […]

[…]

Опрощаването на задължения се разпростира върху всичките вземания в рамките на производството по несъстоятелност и вземания срещу масата на несъстоятелността. В някои случаи изключенията се основават на особеното значение на погасяването им за едно справедливо и солидарно общество, основано на принципите на правовата държава (като задълженията за издръжка, задълженията, произтичащи от публични вземания, задълженията, възникнали в резултат на престъпления, или задълженията, произтичащи от деликтна отговорност). Затова опрощаването на задължения от публични вземания е сведено до определени граници и може да се осъществи само при първото опрощаване на задължения, а не и при следващите. В други случаи изключението се обосновава със синергията или отрицателните външни последици, които могат да възникнат в резултат на опрощаването на някои видове задължения: опрощаването на задълженията, произтичащи от задължението за заплащане на разходите по производството, водещо до опрощаване на задължения, би могло да разубеди някои трети лица да сътрудничат на длъжника за тази цел (например адвокатите), което би попречило на несъстоятелния длъжник да получи достъп до преписката си. По същия начин опрощаването на обезпечени задължения би засегнало необосновано един от съществените елементи на достъпа до кредитиране и съответно правилното функциониране на съвременната икономика, който е защитата на кредитора, разполагащ с надеждно обезпечение срещу последиците от несъстоятелността или неизпълнението от страна на длъжника. Накрая, по изключение съдът има право да постанови пълно или частично неопрощаване на определени задължения, когато това е необходимо, за да се избегне несъстоятелността на кредитора.

[…]“.

10 Член 486 от TRLC предвижда:

„Длъжникът — физическо лице, независимо дали е предприемач или не, може да поиска опрощаване на неплатените задължения при условията, предвидени в този закон, стига да е добросъвестен:

1° като се задължи да изпълнява погасителен план без предварително осребряване на активите от масата на несъстоятелността в съответствие със схемата за опрощаване на задължения, посочена в раздел 3, подраздел 1 по-долу; или

2° чрез осребряване на активите от масата на несъстоятелността, като в този случай опрощаването на задължението се извършва по схемата, предвидена в раздел 3, подраздел 2 по-долу, ако причината за прекратяването на производството по несъстоятелност е приключването на фазата на осребряване на активите от масата на несъстоятелността или недостатъчният ѝ размер за удовлетворяване на вземанията от нея“.

11 Текстът на член 487 от TRLC е следният:

„1. Не се опрощават неизплатените задължения на длъжник, който се намира в едно от следните положения:

1° Когато в рамките на десет години преди подаването на молбата за опрощаване на задължения е осъден с влязла в сила присъда на лишаване от свобода, макар и отложено или заместено, за престъпления против собствеността и против социално-икономическия ред, документни престъпления, престъпления против държавния бюджет и социалното осигуряване или против правата на работниците, при условие че максималното наказание за престъплението е не по-малко от три години, освен ако към датата на подаване на молбата за опрощаване наказателната отговорност е била погасена и паричните задължения, произтичащи от престъплението, са били изпълнени.

2° Когато в рамките на десет години преди подаването на молбата за опрощаване на задължения му е наложена санкция с влязъл в сила административен акт за много тежки данъчни нарушения, нарушения, свързани със социалното осигуряване или обществения ред, или когато през същия период спрямо него е издаден и е влязъл в сила акт за производна отговорност, освен ако към датата на подаване на молбата за опрощаване на задължения не е изпълнил изцяло задължението си, произтичащо от тази отговорност.

В случай на тежки нарушения опрощаване спрямо длъжниците, на които е наложена санкция в размер над петдесет процента от сумата, подлежаща на опрощаване от [AEAT], посочена в член 489, параграф 1, точка 5, се извършва само ако към датата на подаване на молбата за опрощаване на задължения те са изпълнили всички задължения, за които носят отговорност.

3° Когато е обявено, че има вина за несъстоятелността. Ако обаче е обявено, че длъжникът има вина за несъстоятелността само поради това че не е изпълнил задължението си да поиска своевременно обявяване в несъстоятелност, съдът може да вземе предвид обстоятелствата, при които е настъпило забавянето.

4° Когато в рамките на десет години преди подаването на молбата за опрощаване на задължения е обявен за засегнато лице в съдебното решение, с което е постановено, че несъстоятелността на трето лице се дължи на виновно поведение, освен ако към датата на подаване на молбата за опрощаване на задължения е изплатил всички задължения, за които носи отговорност.

5° Когато не е изпълнил задълженията си за сътрудничество и предоставяне на информация по отношение на съда по несъстоятелността и синдика.

6° Когато е предоставил невярна или подвеждаща информация или е действал непредпазливо или небрежно към момента на уговаряне на задължение или на неизпълнение на задълженията си, дори и без да се е наложило приемането на съдебно решение, с което да се постанови, че несъстоятелността се дължи на виновно поведение. […]

[…]

2. В случаите по точки 3 и 4 от предходния параграф, ако постановеното все още не е окончателно, съдът спира изпълнението на решението за опрощаване на задълженията до влизането в сила на постановеното. […]“.

12 Член 489 от TRLC гласи:

„1. Опрощаването на задължения обхваща всички неизплатени задължения с изключение на следните:

[…]

2° Задълженията на гражданска отговорност, произтичащи от престъпление.

[…]

5° Задълженията, произтичащи от публични вземания. Задълженията, чието събиране е от компетентността на [AEAT], обаче могат да бъдат опростени до максимум 10 000 евро на длъжник; за първите 5 000 евро от дълга опрощаването е пълно, а от този размер нагоре опрощаването достига петдесет процента от дълга до посочения максимум. Социалноосигурителните задължения също могат да бъдат опрощавани в същия размер и при същите условия. Опрощаването на задължението до размера на споменатата по-горе горна граница се извършва в обратен ред на законово установения с настоящия закон ред на привилегиите и в рамките на всеки клас, в зависимост от неговата поредност;

6° Задълженията за глоби, наложени на длъжника в рамките на наказателно производство, и за много тежки административни санкции.

7° Задълженията за съдебните разноски и разходите, свързани с обработването на молбата за опрощаване на задължения.

[…]

3. Публично вземане може да бъде опростено до размера по параграф 1, точка 5, второ изречение, но само при първото опрощаване на задължения; никаква сума не може да бъде опростена при последващи опрощавания, които един и същ длъжник би могъл да получи“.

13 Член 493 от TRLC предвижда:

„1. Всеки кредитор, който е засегнат от опрощаването на задълженията, има право да поиска от съда по несъстоятелността да отмени опрощаването на задълженията в следните случаи:

[…]

3° Ако към момента на подаване на молбата е в ход наказателно или административно производство, както е предвидено в член 487, параграф 1, точки 1 и 2, и в рамките на три години от опрощаването в случай, че не съществуват активи в масата на несъстоятелността или при осребряването им, или при временно опрощаване, когато е налице план за погасяване, е постановена влязла в сила осъдителна присъда или окончателно административно решение.

2. Не може да се иска отмяна след изтичането на срок от три години, считано от опрощаването с осребряване на активите от масата на несъстоятелността или от временното опрощаване в случай на план за погасяване“.

Общият данъчен закон

14 Член 43, параграф 1 от Ley 58/2003 General Tributaria (Общ данъчен закон 58/2003) от 17 декември 2003 г. (BOE, бр. 302 от 18 декември 2003 г., стр. 44987), в редакцията му, приложима към фактите по делото (наричан по-нататък „Общият данъчен закон“), гласи:

„Следните лица или образувания са солидарно отговорни за данъчното задължение:

[…]

b) Управителите по право или фактическите управители на юридически лица, които са прекратили дейността си, за породените данъчни задължения на последните, които са висящи към момента на прекратяването, при положение че не са взели необходимите мерки за тяхното плащане или са сключили споразумения или са предприели мерки, водещи до неплащане“.

15 Член 191 от Общия данъчен закон предвижда:

„1. Данъчно нарушение е неплащането в срока, установен в правната уредба на всеки данък, на цялото или на част от данъчното задължение, което би трябвало да произтича от правилното самоначисляване на данъка, освен ако не бъде погасено в съответствие с член 27 или ако се прилага член 161, параграф 1, буква b) от настоящия закон.

[…]

Данъчното нарушение, предвидено в настоящия член, е незначително, тежко или много тежка съобразно с разпоредбите на следващите параграфи.

Основата на санкцията е сумата, която не се отразена в самоначисляването, като последица от извършването на нарушението.

[…]

4. Нарушението е много сериозно, когато е налице виновно поведение.

Нарушението е много тежко и дори да не е налице виновно поведение, ако не са внесени удръжки, които са начислени или е трябвало да бъдат начислени, или [ако не са внесени] авансови плащания, при условие че начислените и невнесени удръжки и приспаднатите и невнесени авансови плащания, представляват процент, надвишаващ 50 % от основния размер на санкцията.

[…]“.

Споровете в главните производства и преюдициалните въпроси

Дело C-289/23, Corván

16 На 7 юли 2022 г. A. подава молба за откриване на производство по несъстоятелност спрямо него и декларира задължения на стойност 537 787,69 евро. След като на 26 юли 2022 г. запитващата юрисдикция открива производство по несъстоятелност на длъжника и го прекратява поради недостатъчно активи в масата на несъстоятелността, на 28 септември 2022 г. той иска пълно опрощаване на задълженията. На 19 октомври 2022 г. тази юрисдикция обявява за допустимо възражението, отправено от AEAT срещу опрощаването на задълженията, поради наличието на различни публични вземания.

17 Пред запитващата юрисдикция AEAT изтъква, от една страна, че това възражение е мотивирано с наличието през последните десет години на влязъл в сила акт за производна отговорност въз основа на член 43 от Общия данъчен закон за сумата от 114 408,09 евро данъчни задължения и имуществени санкции на дружеството, чийто управител е бил A, и че следователно този длъжник не е добросъвестен. Тя добавя, от друга страна, че някои от разглежданите вземания са публични, поради което са изключени от опрощаването на задължения.

18 Запитващата юрисдикция отбелязва по-специално, от една страна, че в решение № 381/2019 от 2 юли 2019 г. (ES:TS:2019:2253) Tribunal Supremo (Върховен съд, Испания) е приел, че при транспонирането на Директивата за преструктурирането и несъстоятелността в испанското право испанският законодател е избрал нормативен модел на „добросъвестността“, така че недобросъвестността произтича от установяването на поредица предвидени в закона обстоятелства. Следователно съдиите нямали право да преценяват обстоятелствата, които възпрепятстват достъпа до опрощаването на задължения, а тяхната функция се свеждала до това да преценят дали са налице предвидените в закона обстоятелства. При това положение понятието „добросъвестност“ било свързано не с предвиденото в Гражданския кодекс общо

понятие, а със спазването на определени условия. Съгласно действащото непосредствено преди това транспониране законодателство обаче длъжникът е считан за добросъвестен, когато са изпълнени две условия, а именно, от една страна, несъстоятелността да не се дължи на виновно поведение, и от друга страна, той да не е осъден за определени престъпления с влязла в сила присъда. Следователно парадоксът на това транспониране бил, че то е въвело режим на достъп до опрощаването на задължения, който е по-ограничителен от режима, предхождащ същото транспониране, което пораждало сериозни съмнения относно съвместимостта му с правото на Съюза.

19 Освен това запитващата юрисдикция счита, че в случая транспонирането на Директивата за преструктурирането и несъстоятелността може да е послужило за въвеждането на система за стимулиране на плащането на вземания, които трудно биха били събрани от публичната администрация в случай на несъстоятелност, и че тази система не се основава на понятието „добросъвестност“ на длъжника. Тази юрисдикция иска да се установи дали такова транспониране е съвместимо с член 23, параграф 2 от тази директива и има също известни съмнения относно тълкуването на член 23, параграф 4 от посочената директива.

20 При тези обстоятелства Juzgado de lo Mercantil nº 1 de Alicante (търговски съд № 1, Аликанте, Испания) решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:

„1) Съмнения относно тълкуването на член 23, параграф 2 от [Директивата за преструктурирането и несъстоятелността]:
   а) Трябва ли член 23, параграф 2 от [Директивата за преструктурирането и несъстоятелността] да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба, която възпрепятства достъпа до опрощаване на задължения по смисъла на член 487, параграф 1, точка 2 от [TRLC], доколкото това ограничение не е било предвидено от правната уредба, която е признавала правото на опрощаване преди транспонирането на [тази] директива, а е въведено ex novo от законодателя? По-конкретно може ли при транспонирането на [посочената] директива националният законодател да въведе по-големи ограничения на достъпа до опрощаване на задължения от предвидените в предходното законодателство, особено когато това ограничение не съответства на никое от обстоятелствата, предвидени в член 23, параграф 2 от [същата] директива?
   б) В случай че Съдът отговори отрицателно на предходния въпрос, трябва ли член 23, параграф 2 от [Директивата за преструктурирането и несъстоятелността] да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба, която възпрепятства достъпа до опрощаване на задължения, когато в рамките на десет години преди подаването на молбата за опрощаване на задължения [на длъжника] е наложена санкция с влязъл в сила административен акт за много тежки данъчни нарушения, нарушения, свързани със социалното осигуряване или обществения ред, или когато през същия период спрямо него е издаден и е влязъл в сила акт за производна отговорност, освен ако към датата на подаване на молбата за опрощаване на задължения не е изпълнил изцяло задължението си, произтичащо от тази отговорност (член 487, параграф 1, точка 2 от TRLC), доколкото това основание предполага изменение на реда на вземанията в производството по несъстоятелност?
   в) В случай че Съдът отговори отрицателно на предходния въпрос, трябва ли член 23, параграф 2 от [Директивата за преструктурирането и несъстоятелността] да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба, която възпрепятства достъпа до опрощаване на задължения по смисъла на член 487, параграф 1, точка 2 от

TRLC, когато е издаден влязъл в сила акт за производна отговорност, освен ако към датата на подаване на молбата за опрощаване на задължения [длъжникът] не е изпълнил изцяло задължението си, произтичащо от тази отговорност, доколкото с това обстоятелство не може да се определи недобросъвестността на длъжника? За тази цел има ли значение обстоятелството, че длъжникът няма вина за несъстоятелността?

г) В случай че Съдът отговори отрицателно на предходния въпрос, трябва ли член 23, параграф 2 от [Директивата за преструктурирането и несъстоятелността] да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба, която възпрепятства достъпа до опрощаване на задължения по смисъла на член 487, параграф 1, точка 2 от TRLC поради нарушения или актове за производна отговорност, които са допуснати, съответно издадени в рамките на десет години преди подаване на молбата за опрощаване на задължения, без да се отчита датата на възникване на основанието за ангажиране на отговорността и евентуалното забавяне при издаването на акта за производна отговорност?

д) В случай че Съдът отговори отрицателно на предходния въпрос, трябва ли член 23, параграф 2 от [Директивата за преструктурирането и несъстоятелността] да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба, която възпрепятства достъпа до опрощаване на задължения по смисъла на член 487, параграф 1, точка 2 от TRLC, доколкото това ограничение не е надлежно обосновано от националния законодател?

2) Съмнения относно тълкуването на член 23, параграф 4 от [Директивата за преструктурирането и несъстоятелността]:

а) Трябва ли член 23, параграф 4 от [Директивата за преструктурирането и несъстоятелността] да се тълкува в смисъл, че не допуска правна уредба като член 487, параграф 1, точка 2 от TRLC, която съдържа основания, възпрепятстващи достъпа до опрощаване на задължения, които не се съдържат в списъка по посочения член 23, параграф 4? По-конкретно трябва ли да се тълкува в смисъл, че списъкът на основанията, съдържащи се в [посочения] член 23, параграф 4, е изчерпателен или, обратно, примерен?

б) Доколкото списъкът е примерен и националният законодател може да установи други изключения извън предвидените в [Директивата за преструктурирането и несъстоятелността], допуска ли член 23, параграф 4 от [тази директива] национална правна уредба, с която се установява общо правило за неопрощаване на публичноправни задължения, освен при много ограничени обстоятелства и суми, независимо от естеството и обстоятелствата на конкретните публичноправни задължения? По-конкретно има ли значение в случая обстоятелството, че предходната правна уредба, както е тълкувана от практиката на Tribunal Supremo [Върховен съд], е разрешавала известно опрощаване на публичноправни задължения, а правната уредба за транспониране е послужила за ограничаване на достъпа до опрощаване на задължения?

в) В случай че Съдът отговори отрицателно на предходния въпрос, трябва ли да се счита, че член 23, параграф 4 от [Директивата за преструктурирането и несъстоятелността] не допуска национална правна уредба като член 489, параграф 1, точка 5 от TRLC, с която се установява общо правило за изключване от опрощаването на публичноправните задължения (с известни изключения, предмет на следващия преюдициален въпрос), доколкото предоставя привилегировано третиране на публичните кредитори спрямо останалите кредитори?

г) По-конкретно и във връзка с предходния въпрос има ли значение обстоятелството, че правната уредба предвижда известно опрощаване на публичноправни вземания, но само за определени задължения и в конкретни граници, които не са свързани с действителния размер на задълженията?

д) Накрая, трябва ли член 23, параграф 4 от [Директивата за преструктурирането и несъстоятелността] да се тълкува в смисъл, че не допуска правило като предвиденото в член 489, параграф 1, точка 5 от TRLC, доколкото [изключването от] опрощаването на задължения [на публичните вземания] се обосновава с *особеното значение на погасяването им за едно справедливо и солидарно общество, основано на принципите на правовата държава*, и се отнася общо до публичноправните вземания без оглед на конкретното естество на вземанията? По-конкретно от значение ли е за тази цел обстоятелството, че общото обосноваване се използва както за задълженията, съдържащи се в списъка по член 23, параграф 4 от [тази] директива, така и за обстоятелства или задължения, които не се съдържат в такива списъци?“.

Дело C-305/23, Bacigán

21 S.E.I. е изпаднало в неплатежоспособност физическо лице, поискало опрощаване на задължения в рамките на отнасящото се до него производство по несъстоятелност. S.E.I. е упражнявал независима икономическа дейност, но към момента на откриване на производството по несъстоятелност вече не е бил предприемач.

22 В рамките на посоченото производство по несъстоятелност и след пълното осребряване на имуществото му, включително на жилището му, на 18 октомври 2022 г. S.E.I. подава молба за пълно опрощаване на все още дължимите към тази дата задължения. AEAT оспорва това искане с мотива, че S.E.I. не може да се счита за „добросъвестен“ длъжник, тъй като в рамките на десет години преди подаването на посочената молба с влязъл в сила административен акт му е наложена глоба в размер на 504,99 евро за „тежки данъчни нарушения“ по смисъла на член 191 от Общия данъчен закон, и че тази глоба не е била платена към момента на подаване на същата молба за пълно опрощаване на задълженията.

23 Запитващата юрисдикция, пред която е образувано делото, отбелязва, на първо място, че испанският законодател се е възползвал от възможността, предоставена в член 1, параграф 4 от Директивата за преструктурирането и несъстоятелността, и е разширил в TRLC прилагането на предвидените в тази директива производства, които водят до опрощаване на задължения по отношение на изпаднали в несъстоятелност физически лица, които не са предприемачи. На второ място, тя иска да се установи най-напред дали в такъв случай посочената директива трябва да се тълкува в смисъл, че задължава националния законодател да приеме режим, приложим за физическите лица, който е съобразен с разпоредбите на членове 20—24 от същата директива. По-нататък тази юрисдикция иска да се установи дали член 23, и по-специално параграф 1 от него, може да се тълкува в смисъл, че понятието „непочтено или недобросъвестно“ поведение на длъжника обхваща и действия на длъжника, извършени по небрежност или по непредпазливост. Накрая, посочената юрисдикция има съмнения относно правилното тълкуване на посочения член 23, параграф 2, по-специално относно изчерпателния или неизчерпателен характер на обстоятелствата, изброени в същия член 23, параграф 2, букви а)—е).

24 При тези обстоятелства Juzgado de lo Mercantil nº 10 de Barcelona (търговски съд № 10, Барселона, Испания) решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:

„1) Ако в съответствие с член 1, параграф 4 от [Директивата за преструктурирането и несъстоятелността] националният законодател реши да разшири прилагането на производствата за опрощаване на задължения, поети от изпаднали в несъстоятелност предприемачи, спрямо изпаднали в несъстоятелност физически лица, които не са предприемачи, трябва ли правната уредба на тези производства задължително да бъде съобразена с разпоредбите на дял III от [тази]директива?

При утвърдителен отговор на първия въпрос,

2) обхваща ли понятието за непочтено поведение по член 23, параграф 1 от [Директивата за преструктурирането и несъстоятелността] действия на длъжника, извършени по небрежност или по непредпазливост, които са причина за възникване на задължението?

При отрицателен отговор на втория въпрос,

3) представляват ли хипотезите, посочени в член 23, параграф 2, букви а)—е) от [Директивата за преструктурирането и несъстоятелността], изчерпателен списък на ясно определени и обосновани обстоятелства, или държавите [членки] могат да предвидят други ясно определени и обосновани обстоятелства?

В случай че отговорът на третия въпрос е в смисъл, че държавите [членки] могат да предвидят други ясно определени и обосновани обстоятелства, различни от [тези по] член 23, параграф 2, букви а)—е) от [Директивата за преструктурирането и несъстоятелността],

4) трябва ли новите ясно определени и обосновани обстоятелства, предвидени от [съответните държави членки], при всички положения да се основават на непочтено или недобросъвестно поведение?

В случай че отговорът на [третия и четвъртия] въпрос е в смисъл, че държавите [членки] не могат да установяват хипотези, различни от изброените в член 23, параграф 2, букви а)—е) от [Директивата за преструктурирането и несъстоятелността], или че ако установяват други, различни и ясно определени хипотези, същите трябва да се основават на непочтено или недобросъвестно поведение на длъжника,

5) предполага ли съответстващото тълкуване на член 23 от [Директивата за преструктурирането и несъстоятелността] разпоредба като член 487, параграф 1, точка 2 от [TRLC] да се остави без приложение в случаите, когато бъде установено, че съответното особено тежко данъчно нарушение не е в резултат на непочтено или недобросъвестно поведение от страна на длъжника?“.

По преюдициалните въпроси

По първия въпрос, буква а) по дело C-289/23 и по третия въпрос по дело C-305/23

25 С първия въпрос, буква а) по дело C-289/23 и с третия въпрос по дело C-305/23 запитващите юрисдикции по същество искат да се установи дали член 23, параграф 2 от Директивата за преструктурирането и несъстоятелността трябва да се тълкува в смисъл, че съдържащият се в него списък с обстоятелства е изчерпателен или не, и ако това не е така, дали при транспонирането на тази директива в националното си право държавите членки имат възможността да приемат разпоредби, които ограничават в по-голяма степен от предходната национална правна уредба достъпа до правото на опрощаване на задължения, като откажат или ограничат достъпа до опрощаване на задължения, отменят опрощаването или предвидят по-дълги срокове за пълно опрощаване на задължения или по-дълги периоди на забрана за осъществяване на дейност, при обстоятелства, различни от посочените в член 23, параграф 2.

26 Що се отнася, на първо място, до въпроса дали списъкът, съдържащ се в член 23, параграф 2 от посочената директива, е изчерпателен или не, следва да се констатира, че този списък е въведен с думата „например“ и че в текста на тази разпоредба на другите езици се използват термини със същото значение. Следователно от текста на посочената разпоредба е видно, че различните обстоятелства, изброени в нея, са посочени не изчерпателно, а примерно.

27 Това буквално тълкуване на член 23, параграф 2 от Директивата за преструктурирането и несъстоятелността се потвърждава от съображение 80 от тази директива, което гласи, че законодателят на Съюза е счел, че държавите членки „не следва да бъдат възпрепятствани да предвидят допълнителни дерогации при ясно определени обстоятелства и когато това е надлежно обосновано“.

28 От това следва, че посоченият член 23, параграф 2 трябва да се тълкува в смисъл, че съдържащият се в него списък с обстоятелства не е изчерпателен и че държавите членки разполагат със свобода на преценка, която им позволява да приемат разпоредби, с които се отказва или ограничава достъпът до опрощаването на задължения, оттегля се възможността за опрощаване или се предвижда по-дълъг срок за пълно опрощаване на задълженията или за погасяване при обстоятелства, различни от изброените в тази разпоредба, доколкото, както следва от текста на посочената разпоредба, тези обстоятелства са ясно определени и такива дерогации са надлежно обосновани.

29 Що се отнася, на второ място, до въпроса дали при транспонирането на Директивата за преструктурирането и несъстоятелността в националното си право държавите членки могат да въведат дерогация от опрощаването на задължения, което не е било предвидено в националната правна уредба, предхождаща това транспониране, така че да се ограничи достъпът до правото на опрощаване на задължения, следва да се констатира, че нито тази директива, нито подготвителните работи по приемането ѝ съдържат елементи, позволяващи да се приеме, че законодателят на Съюза е искал да ограничи свободата на преценка, с която разполагат държавите членки в това отношение, като възпрепятства последните да въвеждат в националното си право такива дерогации.

30 Напротив, като е предвидил в член 23, параграф 2 от посочената директива, че при определени условия държавите членки могат „да запазят или да въведат“ разпоредби за отказ или ограничаване на достъпа до опрощаване на задължения, или отмяна на опрощаването, или за определяне на по-дълги срокове за пълно опрощаване на задълженията, или по-дълги периоди на забрана за осъществяване на дейност, законодателят на Съюза изрично е предоставил на държавите членки възможността да приемат, когато са изпълнени посочените условия, такива разпоредби, които не са съществували преди това.

31 Що се отнася до тези условия, член 23, параграф 2 от Директивата за преструктурирането и несъстоятелността изрично обвързва упражняването на посочената възможност, предоставена на държавите членки, с член 23, параграф 2, с условието приеманите от тях дерогации да се отнасят до „някои ясно определени обстоятелства“ и да са „надлежно обосновани“. Следователно, когато националният законодател приема такива дерогации, основанията за тях трябва да произтичат от националното право или от довелото до тях производството, като тези основания трябва да преследват легитимен обществен интерес (вж. в този смисъл решение от 11 април 2024 г., Agencia Estatal de la Administración Tributaria (Изключване на публичните вземания от опрощаването на задължения), C-687/22, EU:C:2024:287, т. 42).

32 В това отношение както съображение 78 от Директивата за преструктурирането и несъстоятелността, в което са посочени дерогациите, „надлежно обосновани от съображения, предвидени в националното право“, така и съображение 81 от тази директива, в което е упомената „надлежно обоснована причина, определена в националното право“, дават възможност да се приеме, че законодателят на Съюза е счел, че е достатъчно да са спазени условията, предвидени за тази цел в различните национални правни системи.

33 С оглед на изложеното по-горе на първия въпрос, буква а) по дело C-289/23 и на третия въпрос по дело C-305/23 следва да се отговори, че член 23, параграф 2 от Директивата за преструктурирането и несъстоятелността трябва да се тълкува в смисъл, че съдържащият се в него списък с обстоятелства не е изчерпателен и че при транспонирането на тази директива в националното си право държавите членки имат възможността да приемат разпоредби, които ограничават в по-голяма степен от предходната национална правна уредба достъпа до правото на опрощаване на задължения, като откажат или ограничат достъпа до опрощаване на задължения, отменят опрощаването или предвидят по-дълги срокове за пълно опрощаване на задължения или по-дълги периоди на забрана за осъществяване на дейност, при обстоятелства, различни от посочените в член 23, параграф 2, доколкото тези обстоятелства са ясно определени и такива дерогации са надлежно обосновани.

По първия въпрос, букви б), в) и г) по дело C-289/23 и по втория и четвъртия въпрос по дело C-305/23

34 С първия въпрос, букви б), в) и г) по дело C-289/23 и с втория и четвъртия въпрос по дело C-305/23, които следва да се разгледат заедно, запитващите юрисдикции по същество искат да се установи дали член 23, параграфи 1 и 2 от Директивата за преструктурирането и несъстоятелността трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба, която при транспонирането на тази директива изменя реда на вземанията в производството по несъстоятелност, приложим преди приемането на тази правна уредба, доколкото тя изисква длъжникът да плати непривилегированите публични вземания вследствие на

производство по несъстоятелност, за да му бъдат опростени задължения, изключва достъпа до опрощаване на задълженията при обстоятелства, при които длъжникът е извършил действия по небрежност или по непредпазливост, без обаче да е действал непочтено или недобросъвестно, и изключва този достъп, когато в рамките на десет години преди подаването на молбата за опрощаване на задължения на длъжника е наложена санкция с влязъл в сила административен акт за много тежки данъчни нарушения, нарушения, свързани със социалното осигуряване или обществения ред, или когато спрямо него е издаден влязъл в сила акт за производна отговорност, освен ако към датата на подаване на тази молба длъжникът е платил изцяло данъчните си задължения и задълженията си, свързани със социалното осигуряване.

35 Що се отнася, на първо място, до въпроса дали член 23, параграф 2 от Директивата за несъстоятелността и преструктурирането трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба, която при транспонирането на тази директива изменя реда на вземанията в производството по несъстоятелност, приложим преди приемането на тази правна уредба, доколкото тя изисква длъжникът да плати непривилегированите публични вземания, за да му бъдат опростени задължения, следва да се отбележи, от една страна, че производството по несъстоятелност и производството за опрощаване на задължения представляват две отделни производства, преследващи свои собствени цели. Обвързването на опрощаването на задължения с условието за плащане на публични вземания не засяга квалифицирането на тези вземания като „привилегировани“, „обикновени“ или „подчинени“ вследствие на обявяване в несъстоятелност. Следователно не се установява възможност задължението за плащане на непривилегированите публични вземания с оглед на опрощаването на задълженията, да води до изменение на реда на вземанията вследствие на производство по несъстоятелност.

36 От друга страна, както е видно от точка 33 от настоящото решение, съдържащото се в тази разпоредба изброяване не е изчерпателно и при транспонирането на посочената директива в националното си право държавите членки имат възможността да приемат разпоредби, с които отказват или ограничават достъпа до опрощаване на задължения, отменят опрощаването или предвиждат по-дълги срокове за пълно опрощаване на задължения или по-дълги периоди на забрана за осъществяване на дейност при ясно определени обстоятелства, различни от изброените в посочената разпоредба, въпреки че тези разпоредби ограничават в по-голяма степен от предходната национална правна уредба достъпа до правото на опрощаване на задължения. При упражняването на тази възможност държавата членка може да задължи длъжника да плати непривилегированите публични вземания вследствие на производство по несъстоятелност, за да му бъдат опростени задължения.

37 Законодателят на Съюза обаче изрично е обвързал упражняването на посочената възможност с условието предвидените в същата разпоредба дерогации да се отнасят до „някои ясно определени обстоятелства“ и да са „надлежно обосновани“. Следователно, когато националният законодател приема такива дерогации, основанията за тях трябва да произтичат от националното право или от довелото до тях производството, като тези основания трябва да преследват легитимен обществен интерес (вж. по аналогия решение от 8 май 2024 г., Instituto da Segurança Social и др., C-20/23, EU:C:2024:389, т. 34 и цитираната съдебна практика).

38 Налагането в случая на задължение за длъжника да плати непривилегированите публични вземания, за да му бъдат опростени задължения, се отнася до ясно определени обстоятелства. Освен това фактът, че това задължение позволява да се получи плащане на вземания, които в случай на обявяване в несъстоятелност трудно могат да бъдат събрани от публичната администрация, не е пречка тази дерогация от опрощаването на задълженията да може да бъде надлежно обоснована. Всъщност, като изисква плащането на тези непривилегировани публични вземания, законодателят може да преследва легитимен обществен интерес, което обаче запитващата юрисдикция трябва да провери.

39 От това следва, че член 23, параграф 2 от Директивата за преструктурирането и несъстоятелността трябва да се тълкува в смисъл, че допуска национална правна уредба, която при транспонирането на тази директива изисква длъжникът да плати непривилегированите публични вземания вследствие на производство по несъстоятелност, за да му бъдат опростени задължения, доколкото това задължение е надлежно обосновано.

40 Що се отнася, на второ място, до въпроса дали член 23, параграф 2 от Директивата за преструктурирането и несъстоятелността допуска национална правна уредба, която изключва достъпа до опрощаване на задълженията при обстоятелства, при които длъжникът е извършил действия по небрежност или по непредпазливост, без обаче да е действал непочтено или недобросъвестно, следва да се констатира, че макар член 23, параграф 1 от тази директива да се отнася изрично до изпадналите в несъстоятелност предприемачи, които са действали „непочтено или недобросъвестно“, това не е посочено в параграф 2 от този член.

41 Всъщност посоченият член 23, параграф 2 само предвижда, че държавите членки могат да запазят или да въведат разпоредби за отказ или ограничаване на достъпа до опрощаване на задължения, или отмяна на опрощаването, или за определяне на по-дълги срокове за получаване на пълно опрощаване на задълженията, или по-дълги периоди на забрана за осъществяване на дейност „при някои ясно определени обстоятелства и когато такива дерогации са надлежно обосновани“, без обаче да изисква наличието на „непочтено“ или „недобросъвестно“ поведение от страна на съответните предприемачи.

42 Освен това обстоятелствата, изброени като пример в същия член 23, параграф 2, при които могат да се предвидят дерогации от опрощаването на задължения, не се характеризират с наличието на „непочтено“ или „недобросъвестно“ поведение от страна на съответните предприемачи.

43 Следва да се добави, че тези обстоятелства по същество съответстват на посочените в съображения 79 и 80 от Директивата за преструктурирането и несъстоятелността и че от тези съображения не следва, че законодателят на Съюза е искал да ограничи посочените в член 23, параграф 2 от тази директива „ясно определени обстоятелства“ до случаи, в които съответните предприемачи са действали непочтено или недобросъвестно.

44 От това следва, че този член 23, параграф 2 трябва да се тълкува в смисъл, че допуска национална правна уредба, която изключва достъпа до опрощаване на задълженията при ясно определени обстоятелства, при които длъжникът не е действал непочтено или недобросъвестно.

45 На трето и последно място, що се отнася до въпроса дали посоченият член 23, параграф 2 допуска национална правна уредба, която изключва достъпа до опрощаване на задължения, когато в рамките на десет години преди подаването на молбата за опрощаване на задължения на длъжника е наложена санкция с влязъл в сила административен акт за много тежки данъчни нарушения, нарушения, свързани със социалното осигуряване или обществения ред, или когато спрямо него е издаден влязъл в сила акт за производна отговорност, освен ако към датата на подаване на тази молба длъжникът е платил изцяло данъчните си задължения и задълженията си, свързани със социалното осигуряване, следва да се припомни, че както следва от точки 28—33 от настоящото решение, тази разпоредба предоставя свобода на преценка на държавите членки, като предвижда изрично, че те могат да запазят или да въведат разпоредби „за отказ или ограничаване на достъпа до опрощаване на задължения, или отмяна на опрощаването, или за определяне на по-дълги срокове за получаване на пълно опрощаване на задълженията, или по-дълги периоди на забрана за осъществяване на дейност, при някои ясно определени обстоятелства и когато такива дерогации са надлежно обосновани“. Освен това, както следва от точка 29 от настоящото решение, нито Директивата за преструктурирането и несъстоятелността, нито подготвителните работи по приемането ѝ съдържат елементи, позволяващи да се приеме, че законодателят на Съюза е искал да ограничи свободата на преценка.

46 При това положение, както е видно от точка 31 от настоящото решение, когато националният законодател приема такива дерогации, основанията за тях трябва да произтичат от националното право или от довелото до тях производството, като тези основания трябва да преследват легитимен обществен интерес.

47 Така член 23, параграф 2 от Директивата за преструктурирането и несъстоятелността допуска национална правна уредба, която изключва достъпа до опрощаване на задължения при някои ясно определени обстоятелства, например когато в рамките на десет години преди подаването на молбата за опрощаване на задължения на длъжника е наложена санкция с влязъл в сила административен акт за много тежки данъчни нарушения, нарушения, свързани със социалното осигуряване или обществения ред, или когато спрямо него е издаден влязъл в сила акт за производна отговорност, освен ако към датата на подаване на тази молба длъжникът е платил изцяло данъчните си задължения и задълженията си, свързани със социалното осигуряване, доколкото от националното право следва, че това изключване се обосновава с преследването на легитимен обществен интерес, което запитващата юрисдикция трябва да прецени. Следователно националното право трябва да позволява да се установи съображението за легитимен обществен интерес, което при тези ясно определени обстоятелства обосновава изключването на опрощаването на задължения.

48 В случая, както следва от точка 9 от настоящото решение, в преамбюла на Закон 16/2022, чиято цел е да осигури транспонирането на Директивата за преструктурирането и несъстоятелността в испанското право, испанският законодател е изложил основанията, поради които е приел дерогации от опрощаването на задълженията. В него този законодател посочва по-специално, че длъжник, който отговаря на изискването за добросъвестност, може да има достъп до опрощаване на всички свои задължения, освен на тези, за които по изключение и поради специалния им характер се счита, че не могат законно да бъдат опростени. Тези изключения се основават по-специално на особеното значение на удовлетворяването на определени вземания за едно справедливо и солидарно общество, основано на правовата държава. Сред тези вземания са публичните вземания.

Така прощаването на задължения от последните вземания е сведено до определени граници и може да се осъществи само при първото опрощаване на задължения, а не и при следващите.

49 Запитващата юрисдикция следва да прецени, от една страна, дали тези съображения представляват съображения за легитимен обществен интерес, и от друга страна, дали от националното законодателство е видно, че тези съображения са обосновали изключването на опрощаването на задължения при ясно определени обстоятелства като посочените в член 487, параграф 1, точка 2 от TRLC.

50 Що се отнася до тази преценка, е необходимо да се припомни, че държавите членки са длъжни да упражняват компетентността си при спазване на правото на Съюза и на неговите общи принципи, а следователно и при спазване на принципа на пропорционалност. От това следва, че разглежданата национална мярка не трябва да надхвърля границите на подходящото и необходимото за постигане на легитимно преследваните от нея цели (вж. в този смисъл решение от 24 февруари 2022 г., Agenzia delle dogane e dei monopoli et Ministero dell'Economia e delle Finanze, C-452/20, EU:C:2022:111, т. 36 и 37 и цитираната съдебна практика). По този начин тя не може да засегне задължението на държавите членки, посочено в член 20, параграф 1 от Директивата за преструктурирането и несъстоятелността, да гарантират, че несъстоятелните предприемачи имат достъп до поне едно производство, което може да доведе до пълно опрощаване на задълженията.

51 Така, доколкото запитващата юрисдикция счита, че изключването на опрощаването на задължения при обстоятелства, като определените в член 487, параграф 1, точка 2 от TRLC, е обосновано от националния законодател в името на легитимен обществен интерес, тя трябва да прецени с оглед на този принцип дали този интерес обосновава по-специално прилагането на това изискване към тези задължения в рамките на десет години преди подаване на молбата за опрощаване на задължения и невъзможността да се вземе предвид евентуалното забавяне при издаването на акта за производна отговорност.

52 С оглед на изложените по-горе съображения на първия въпрос, букви б), в) и г) по дело C-289/23 и на втория и четвъртия въпрос по дело C-305/23 следва да се отговори, че член 23, параграфи 1 и 2 от Директивата за преструктурирането и несъстоятелността трябва да се тълкува в смисъл, че допуска национална правна уредба, която при транспонирането на тази директива изисква длъжникът да плати непривилегированите публични вземания вследствие на производство по несъстоятелност, за да му бъдат опростени задължения, изключва достъпа до опрощаване на задълженията при обстоятелства, при които длъжникът е извършил действия по небрежност или по непредпазливост, без обаче да е действал непочтено или недобросъвестно, и изключва този достъп, когато в рамките на десет години преди подаването на молбата за опрощаване на задължения на длъжника е наложена санкция с влязъл в сила административен акт за много тежки данъчни нарушения, нарушения, свързани със социалното осигуряване или обществения ред, или когато спрямо него е издаден влязъл в сила акт за производна отговорност, освен ако към датата на подаване на тази молба длъжникът е платил изцяло данъчните си задължения и задълженията си, свързани със социалното осигуряване, доколкото такива дерогации са надлежно обосновани съгласно националното право.

По първия въпрос, буква д) по дело C-289/23

53 С първия си въпрос, буква д) по дело C-289/23 запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали член 23, параграф 2 от Директивата за преструктурирането и несъстоятелността трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба, която изключва достъпа до опрощаване на задължения в конкретен случай, без това изключване да е надлежно обосновано от националния законодател.

54 В това отношение, както следва от точка 46 от настоящото решение, законодателят на Съюза изрично е обвързал упражняването на възможността, предоставена на държавите членки с тази разпоредба, с условието дерогациите, приети въз основа на нея, да бъдат „надлежно обосновани“.

55 От Директивата за преструктурирането и несъстоятелността следва, че обосновката, която трябва да се представи от държава членка в подкрепа на дерогация като разглежданата в главното производство, трябва да произтича или от довелото до нея производство, или от националното право. Така, що се отнася до първата хипотеза, когато съгласно националното право подготвителните работи, преамбюлът и изложението на мотивите на законодателните или подзаконовите актове са неразделна част от тях или са релевантни за тълкуването им и съдържат обосновка на запазената или въведена дерогация при упражняването на възможността, предвидена в член 23, параграф 2 от тази директива, следва да се приеме, че посочената обосновка е в съответствие с изискванията на тази разпоредба. Освен това, що се отнася до втората хипотеза, посочената обосновка може да бъде и в разпоредби на националното право, различни от разпоредбите, съдържащи тази дерогация, като например национална конституционна, законодателна или подзаконова разпоредба (вж. в този смисъл решение от 8 май 2024 г., Instituto da Segurança Social и др., C-20/23, EU:C:2024:389, т. 37).

56 С оглед на изложените по-горе съображения на първия въпрос, буква д) по дело C-289/23 следва да се отговори, че член 23, параграф 2 от Директивата за преструктурирането и несъстоятелността трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба, която изключва достъпа до опрощаване на задължения в конкретен случай, без това изключване да е надлежно обосновано от националния законодател.

По втория въпрос, буква а) по дело C-289/23

57 С втория си въпрос, буква а) по дело C-289/23 запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали член 23, параграф 4 от Директивата за преструктурирането и несъстоятелността трябва да се тълкува в смисъл, че съдържащият се в него списък на определени категории задължения е изчерпателен или не и дали при отрицателен отговор държавите членки имат възможността да изключат от опрощаването на задълженията определени категории задължения, различни от изброените в тази разпоредба, при условие че такова изключване е надлежно обосновано съгласно националното право.

58 Налага се изводът, че този въпрос по същество е идентичен с третия въпрос, поставен по делото, по което е постановено решение от 11 април 2024 г., Agencia Estatal de la Administración Tributaria (Изключване на публичните вземания от опрощаването на задължения) (C-687/22, EU:C:2024:287, т. 25 и 36).

59 При това положение, както е видно от точка 44 и от точка 2 от диспозитива на това решение, на втория си въпрос, буква а) по дело C-289/23 следва да се отговори, че член 23, параграф 4 от Директивата за преструктурирането и несъстоятелността трябва да се тълкува в смисъл, че съдържащият се в него списък на определени категории задължения не е изчерпателен и че държавите членки имат възможността да изключат от опрощаването на задълженията определени категории задължения, различни от изброените в тази разпоредба, при условие че такова изключване е надлежно обосновано съгласно националното право.

По втория въпрос, букви б) и д) по дело C-289/23

60 С втория си въпрос, букви б) и д) по дело C-289/23 запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали член 23, параграф 4 от Директивата за преструктурирането и несъстоятелността трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба за транспониране, която предвижда общо изключване на публичните вземания от опрощаването на задължения, тъй като удовлетворяването на тези вземания има особено значение за едно справедливо и солидарно общество, основано на правовата държава, освен при съвсем конкретни обстоятелства и много стриктни количествени ограничения, независимо от естеството на посочените вземания и от обстоятелствата, при които са възникнали, и които поради това ограничават обхвата на националните разпоредби относно опрощаването на задължения, приложими към тази категория задължения преди приемането на тази правна уредба.

61 В това отношение, от една страна, следва да се припомни, както е видно от точка 59 от настоящото решение, че член 23, параграф 4 от Директивата за преструктурирането и несъстоятелността трябва да се тълкува в смисъл, че съдържащият се в него списък на определени категории задължения не е изчерпателен и че държавите членки имат възможността да изключат от опрощаването на задълженията определени категории задължения, различни от изброените в тази разпоредба, при условие че такова изключване е надлежно обосновано съгласно националното право.

62 От друга страна, що се отнася до въпроса дали при транспонирането на тази директива в националното си право държавите членки могат да изключат от опрощаването на задължения категории задължения, изключването на които не е било предвидено в националната правна уредба, предхождаща това транспониране, следва да се констатира, че нито посочената директива, нито подготвителните работи по приемането ѝ съдържат елементи, позволяващи да се приеме, че законодателят на Съюза е искал да ограничи свободата на преценка на държавите членки, като възпрепятства последните да въвеждат разпоредби, изключващи от опрощаването на задължения категории задължения, които не са били изключени от него преди това транспониране.

63 Напротив, като е предвидил в член 23, параграф 4 от Директивата за преструктурирането и несъстоятелността, че при определени условия държавите членки „могат да изключат определени категории задължения от опрощаването на задълженията или да ограничат достъпа до опрощаване на задължения, или да постановят по-дълъг срок за опрощаване на задължения“, законодателят на Съюза изрично е предоставил на държавите членки възможността да приемат, когато са изпълнени посочените условия, разпоредби, изключващи от опрощаването на задължения категории задължения, които не са били изключени преди това.

64 При това положение законодателят на Съюза изрично обвързва упражняването на посочената възможност, предоставена на държавите членки със същата разпоредба, с условието тези изключения да бъдат надлежно обосновани. Следователно, когато националният законодател приема такива дерогации, основанията за тях трябва да произтичат от националното право или от довелото до тях производството, като тези основания трябва да преследват легитимен обществен интерес (решение от 11 април 2024 г., Agencia Estatal de la Administración Tributaria (Изключване на публичните вземания от опрощаването на задължения), C-687/22, EU:C:2024:287, т. 42)

65 В това отношение както съображение 78 от Директивата за преструктурирането и несъстоятелността, в което са посочени дерогациите, „надлежно обосновани от съображения, предвидени в националното право“, така и съображение 81 от тази директива, в което е упомената „надлежно обоснована причина, определена в националното право“, дават възможност да се приеме, че законодателят на Съюза е счел, че е достатъчно да са спазени условията, предвидени за тази цел в различните национални правни системи (решение от 11 април 2024 г., Agencia Estatal de la Administración Tributaria (Изключване на публичните вземания от опрощаването на задължения), C-687/22, EU:C:2024:287, т. 43).

66 В случая запитващата юрисдикция следва да прецени дали съдържащото се в преамбюла на Закон 16/2022 съображение за особеното значение на удовлетворяването на публични вземания за едно справедливо и солидарно общество, основано на правовата държава, надлежно обосновава предвиденото в член 489, параграф 1, точка 5 от този закон общо изключване на тези вземания от опрощаването на задължения, освен при съвсем конкретни обстоятелства и много стриктни количествени ограничения, независимо от естеството на посочените вземания и от обстоятелствата, при които са възникнали. При тази преценка тя трябва да вземе предвид задължението за спазване на принципа на пропорционалност, както е посочено в точка 50 от настоящото решение.

67 С оглед на изложеното по-горе на втория въпрос, букви б) и д) по дело C-289/23 следва да се отговори, че член 23, параграф 4 от Директивата за преструктурирането и несъстоятелността трябва да се тълкува в смисъл, че допуска национална правна уредба за транспониране, която предвижда общо изключване на публичните вземания от опрощаването на задължения, тъй като удовлетворяването на тези вземания има особено значение за едно справедливо и солидарно общество, основано на правовата държава, освен при съвсем конкретни обстоятелства и много стриктни количествени ограничения, независимо от естеството на посочените вземания и от обстоятелствата, при които са възникнали, и които поради това ограничават обхвата на националните разпоредби относно опрощаването на задължения, приложими към тази категория задължения преди приемането на тази правна уредба, при условие че това изключване е надлежно обосновано съгласно националното право.

По втория въпрос, буква в) по дело C-289/23

68 С втория си въпрос, буква в) по дело C-289/23 запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали член 23, параграф 4 от Директивата за преструктурирането и несъстоятелността трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба, с която се установява общо правило за изключване на публичните вземания от опрощаването на задължения, доколкото предоставя привилегировано третиране на публичните кредитори спрямо останалите кредитори.

69 В това отношение, от една страна, от съдебната практика, припомнена в точки 59 и 61 от настоящото решение, е видно, че член 23, параграф 4 от Директивата за преструктурирането и несъстоятелността трябва да се тълкува в смисъл, че съдържащият се в него списък на определени категории задължения не е изчерпателен и че държавите членки имат възможността да изключат от опрощаването на задълженията определени категории задължения, различни от изброените в посочената разпоредба, при условие че такова изключване е надлежно обосновано съгласно националното право.

70 От друга страна, нито Директивата за преструктурирането и несъстоятелността, нито подготвителните работи по приемането ѝ съдържат елементи, които могат да потвърдят тезата, че с оглед на вътрешната съгласуваност на изрично посочените в член 23, параграф 4 от тази директива категории задължения, законодателят на Съюза е възнамерявал да ограничи свободата на преценка на държавите членки по отношение на изключването от опрощаването на задължения на категории вземания, различни от изброените в тази разпоредба, каквито са данъчните и социалноосигурителните вземания. Напротив, от тези подготвителни работи е видно по-специално, че законодателят е изразил намерението си да остави на държавите членки известна свобода на преценка, за да могат при транспонирането на посочената директива в националното си право да вземат предвид икономическото положение и националните правни структури (решение от 8 май 2024 г., Instituto da Segurança Social и др., C-20/23, EU:C:2024:389, т. 42 и цитираната съдебна практика).

71 Освен това Съдът е приел, че изключването от опрощаването на задължения на публичните вземания, каквито са данъчните и социалноосигурителните вземания, може да бъде надлежно обосновано. Всъщност не всички вземания са от едно и също естество, кредиторите нямат едно и също качество и събирането на тези вземания може да има специфични цели. Така с оглед на естеството на данъчните и социалноосигурителните вземания и целта на събирането на данъци и социални осигуровки държавите членки могат с основание да приемат, че публичните институционални кредитори не са, от гледна точка на събирането на съответните вземания, в положение, сходно с това на кредиторите от търговския или частния сектор. При тези обстоятелства възможността да се изключат от опрощаването на задължения данъчните и социалноосигурителните вземания не означава да се даде неоснователно предимство на публичните институционални кредитори спрямо другите кредитори, за които не е предвидено такова (вж. в този смисъл решение от 8 май 2024 г., Instituto da Segurança Social и др., C-20/23, EU:C:2024:389, т. 43).

72 При това положение Съдът е постановил, че член 23, параграф 4 от Директивата за преструктурирането и несъстоятелността трябва да се тълкува в смисъл, че държавите членки имат възможността да изключат от опрощаването на задължения някои определени категории задължения, каквито са данъчните и социалноосигурителните вземания, и по този начин да им предоставят привилегирован статут, при условие че такова изключване е надлежно обосновано съгласно националното право (вж. в този смисъл решение от 8 май 2024 г., Instituto da Segurança Social и др., C-20/23, EU:C:2024:389, т. 45).

73 Ето защо на втория въпрос, буква в) по дело C-289/23 следва да се отговори, че член 23, параграф 4 от Директивата за преструктурирането и несъстоятелността трябва да се тълкува в смисъл, че допуска национална правна уредба, с която се установява общо правило за изключване на публичните вземания от опрощаването на задължения,

доколкото предоставя привилегировано третиране на публичните кредитори спрямо останалите кредитори, при условие че такова изключване е надлежно обосновано съгласно националното право.

По втория въпрос, буква г) по дело C-289/23

74 С втория си въпрос, буква г) по дело C-289/23 запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали член 23, параграф 4 от Директивата за преструктурирането и несъстоятелността трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба, която предвижда ограничаване на опрощаването на задължения за определена категория задължения чрез въвеждане на горна граница, над която това опрощаване се изключва, без тази горна граница да се определя в зависимост от размера на съответното задължение.

75 В това отношение следва да се констатира, че за разлика от член 20, параграф 2 от тази директива, който задължава държавите членки, които поставят пълното опрощаване на задълженията в зависимост от частичното погасяване на задълженията от предприемача, да гарантират, че това задължение за погасяване „се основава на индивидуалното положение на предприемача и по-специално е пропорционално на неговия подлежащ на запориране или разполагаем доход и активи в рамките на срока за опрощаване на задълженията, и е съобразено със справедливите интереси на кредиторите“, член 23, параграф 4 от тази директива не предвижда изрично, че когато предвиждат ограничаване на възможността за опрощаване на задължения, държавите членки трябва да въведат горна граница, определена в зависимост от действителния размер на съответното задължение, нито съдържа данни в подкрепа на тезата, че законодателят на Съюза е искал да ограничи свободата на преценка, с която разполагат държавите членки, когато предвиждат такива ограничения.

76 Що се отнася конкретно до свободата на преценка, с която разполагат държавите членки съгласно последната разпоредба, Съдът вече е постановил, че тя трябва да се тълкува в смисъл, че не ограничава свободата на преценка, с която разполагат държавите членки по отношение на избора на категориите задължения, различни от изброените в тази разпоредба, които възнамеряват да изключат от опрощаването на задължения (решение от 11 април 2024 г., Agencia Estatal de la Administración Tributaria (Изключване на публичните вземания от опрощаването на задължения), C-687/22, EU:C:2024:287, т. 41).

77 Както обаче по същество отбелязва генералният адвокат в точка 35 от заключението си, би било парадоксално законодателят на Съюза да ограничи в по-голяма степен свободата на преценка, с която разполагат държавите членки, когато ограничават възможността за опрощаване на задълженията, отколкото тази, с която разполагат, когато изключват конкретна категория задължения от опрощаването на задължения.

78 Ето защо като междинно заключение следва да се приеме, че член 23, параграф 4 от Директивата за преструктурирането и несъстоятелността трябва да се тълкува в смисъл, че не ограничава свободата на преценка, с която разполагат държавите членки по отношение на ограниченията на възможността за опрощаване на задължения, които възнамеряват да въведат.

79 При това положение, както следва от точка 64 от настоящото решение, законодателят на Съюза изрично е обвързал упражняването на възможността, предоставена на държавите членки с посочения член 23, параграф 4, с условието такива ограничения на възможността

за опрощаване на задължения да бъдат надлежно обосновани. Следователно, когато националният законодател приема такива дерогации, основанията за тях трябва да произтичат от националното право или от довелото до тях производството, като тези основания трябва да преследват легитимен обществен интерес

80 В това отношение от припомнената в точка 65 от настоящото решение съдебна практика следва, че както съображение 78 от Директивата за преструктурирането и несъстоятелността, в което са посочени дерогациите, „надлежно обосновани от съображения, предвидени в националното право“, така и съображение 81 от тази директива, в което е упомената „надлежно обоснована причина, определена в националното право“, дават възможност да се приеме, че законодателят на Съюза е счел, че е достатъчно да са спазени условията, предвидени за тази цел в различните национални правни системи.

81 От друга страна, както е видно от точка 50 от настоящото решение, когато упражняват свободата на преценка относно дерогациите, които могат да приемат в съответствие с член 23, параграф 4 от Директивата за преструктурирането и несъстоятелността, държавите членки трябва да спазват принципа на пропорционалност. Следователно избраните от тях средства не трябва да надхвърлят границите на подходящото и необходимото за постигането на преследваната с тях цел, нито да поставят под въпрос преследваните с тази директива цели, а именно в случая да се гарантира, че несъстоятелните предприемачи имат достъп до поне едно производство, което може да доведе до пълно опрощаване на задълженията.

82 С оглед на изложените по-горе съображения на втория въпрос, буква г) по дело C-289/23 следва да се отговори, че член 23, параграф 4 от Директивата за преструктурирането и несъстоятелността трябва да се тълкува в смисъл, че допуска национална правна уредба, която предвижда ограничаване на опрощаването на задължения за определена категория задължения чрез въвеждане на горна граница, над която това опрощаване се изключва, без тази горна граница да се определя в зависимост от размера на съответното задължение, при условие че това ограничение е надлежно обосновано съгласно националното право.

По първия въпрос по дело C-305/23

83 С първия си въпрос по дело C-305/23 запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали Директивата за преструктурирането и несъстоятелността трябва да се тълкува в смисъл, че когато националният законодател реши да упражни възможността, предвидена в член 1, параграф 4 от тази директива, и разшири прилагането на производствата, които водят до опрощаване на задължения, поети от изпаднали в несъстоятелност предприемачи, така че да обхване изпаднали в несъстоятелност физически лица, които не са предприемачи, правилата, приложими към тези физически лица въз основа на такова разширяване на прилагането, трябва да са в съответствие с разпоредбите на дял III от посочената директива.

84 Както испанското правителство, така и Комисията оспорват допустимостта на този въпрос по съображението, че не е релевантен. В подкрепа на това оспорване Комисията изтъква, че е очевидно, че макар към настоящия момент да не упражнява предприемаческа дейност, съответният длъжник е упражнявал такава дейност към момента на настъпване на фактите по главното производство, и че това е от решаващо значение за прилагането на Директивата за преструктурирането и несъстоятелността. От своя страна испанското

правителство твърди, че посоченият въпрос не е необходим за разрешаването на спора в главното производство, тъй като националните разпоредби относно опрощаването на задължения са приложими към длъжника, независимо дали е предприемач или не.

85 В това отношение следва да се припомни, че въпросите относно правото на Съюза се ползват с презумпция за релевантност. Съдът може да откаже да се произнесе по отправеното от национална юрисдикция преюдициално запитване само когато е съвсем очевидно, че исканото тълкуване на правото на Съюза няма никаква връзка с действителността или с предмета на спора в главното производство, когато проблемът е от хипотетично естество или още когато Съдът не разполага с необходимите данни от фактическа и правна страна, за да бъде полезен с отговора на поставените му въпроси (решение от 5 септември 2024 г., W. GmbH, C-67/23, EU:C:2024:680, т. 44 и цитираната съдебна практика).

86 В случая за поисканото тълкуване на член 1, параграф 4 от Директивата за преструктурирането и несъстоятелността не изглежда съвсем очевидно да няма връзка с предмета на спора в главното производство по дело C-305/23. Всъщност, противно на твърденията на Комисията, първият въпрос по това дело изглежда релевантен, тъй като, както бе посочено в точка 21 от настоящото решение, производствата по несъстоятелност и за опрощаване на задължения се отнасят до S.E.I. в качеството му на физическо лице, а не на предприемач. Освен това фактът, че испанското право предвижда опрощаване на задълженията на длъжника, независимо дали е предприемач или не, не засяга релевантността на този въпрос, с който запитващата юрисдикция иска да се установи дали когато националните правила за опрощаването на задължения се прилагат по отношение на физически лица, тези правила трябва да са в съответствие с разпоредбите на дял III от тази директива.

87 Що се отнася до отговора на посочения въпрос, следва да се припомни, че член 1, параграф 4 от Директивата за преструктурирането и несъстоятелността гласи, че държавите членки „могат да разширят прилагането на производствата, посочени [в този член 1, параграф 1, буква б)], така че да обхванат изпаднали в несъстоятелност физически лица, които не са предприемачи“.

88 Налага се обаче изводът, че текстът на посочения член 1, параграф 4 е еднозначен, тъй като се ограничава до това да предвиди чисто и просто разширяване на обхвата на „производствата, посочени“ в същия член 1, параграф 1, буква б), а именно тези, които дават възможност за опрощаване на задължения, поети от изпаднали в несъстоятелност предприемачи, така че да обхванат изпаднали в несъстоятелност физически лица, които не са предприемачи. В този текст изобщо не се споменава за частично разширяване на обхвата на тези процедури.

89 Това тълкуване на член 1, параграф 4 от Директивата за преструктурирането и несъстоятелността се потвърждава от съображение 21 от тази директива, което гласи по-специално, че макар посочената директива да не включва обвързващи правила относно свръхзадлъжнялостта на потребителите, препоръчва се на държавите членки в най-кратки срокове да започнат да прилагат „разпоредбите“ на същата директива за опрощаване на задължения и към потребителите.

90 Следва да се добави впрочем, че Директивата за преструктурирането и несъстоятелността не съдържа никакви данни в подкрепа на тезата, че законодателят на Съюза е искал да предостави свобода на преценка на държавите членки относно обхвата на прилагане на производствата, посочени в член 1, параграф 1, буква б) от тази директива, така че да обхващат изпаднали в несъстоятелност физически лица, които не са предприемачи. Напротив, както от съображение 21, така и от член 1, параграф 4 от посочената директива ясно личи, че законодателят е искал да не оставя на държавите членки възможността за „частичен“ или „произволен“ избор за разширяване на обхвата на тези процедури, така че да обхващат изпаднали в несъстоятелност физически лица, които не са предприемачи.

91 С оглед на изложеното по-горе на първия въпрос по дело C-305/23 следва да се отговори, че Директивата за преструктурирането и несъстоятелността трябва да се тълкува в смисъл, че когато националният законодател реши да упражни възможността, предвидена в член 1, параграф 4 от тази директива, и разшири прилагането на производствата, които водят до опрощаване на задължения, поети от изпаднали в несъстоятелност предприемачи, така че да обхване изпаднали в несъстоятелност физически лица, които не са предприемачи, правилата, приложими към тези физически лица въз основа на такова разширяване на прилагането, трябва да са в съответствие с разпоредбите на дял III от посочената директива.

По петия въпрос по дело C-305/23

92 Доколкото, както следва от точки 40—44 от настоящото решение, по същество следва да се отговори отрицателно на четвъртия въпрос по дело C-305/23, не е необходимо да се отговаря на петия въпрос по това дело.

По съдебните разноски

93 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (втори състав) реши:

1) Член 23, параграф 2 от Директива (ЕС) 2019/1023 на Европейския парламент и на Съвета от 20 юни 2019 година за рамките за превантивно преструктуриране, за опрощаването на задължения и забраната за осъществяване на дейност, за мерките за повишаване на ефективността на производствата по преструктуриране, несъстоятелност и опрощаване на задължения и за изменение на Директива (ЕС) 2017/1132 (Директива за преструктурирането и несъстоятелността)

трябва да се тълкува в смисъл, че

съдържащият се в него списък с обстоятелства не е изчерпателен и че при транспонирането на тази директива в националното си право държавите членки имат възможността да приемат разпоредби, които ограничават в по-голяма степен от предходната национална правна уредба достъпа до правото на опрощаване на задължения, като откажат или ограничат достъпа до опрощаване

на задължения, отменят опрощаването или предвидят по-дълги срокове за пълно опрощаване на задължения или по-дълги периоди на забрана за осъществяване на дейност, при обстоятелства, различни от посочените в член 23, параграф 2, доколкото тези обстоятелства са ясно определени и такива дерогации са надлежно обосновани.

2) Член 23, параграфи 1 и 2 от Директива 2019/1023

трябва да се тълкува в смисъл, че

допуска национална правна уредба, която при транспонирането на тази директива изисква длъжникът да плати непривилегированите публични вземания вследствие на производство по несъстоятелност, за да му бъдат опростени задължения, изключва достъпа до опрощаване на задълженията при обстоятелства, при които длъжникът е извършил действия по небрежност или по непредпазливост, без обаче да е действал непочтено или недобросъвестно, и изключва достъпа до опрощаване на задълженията, когато в рамките на десет години преди подаването на молбата за опрощаване на задължения на длъжника е наложена санкция с влязъл в сила административен акт за много тежки данъчни нарушения, нарушения, свързани със социалното осигуряване или обществения ред, или когато спрямо него е издаден влязъл в сила акт за производна отговорност, освен ако към датата на подаване на тази молба длъжникът е платил изцяло данъчните си задължения и задълженията си, свързани със социалното осигуряване, доколкото такива дерогации са надлежно обосновани съгласно националното право.

3) Член 23, параграф 2 от Директива 2019/1023

трябва да се тълкува в смисъл, че

не допуска национална правна уредба, която изключва достъпа до опрощаване на задължения в конкретен случай, без това изключване да е надлежно обосновано от националния законодател.

4) Член 23, параграф 4 от Директива 2019/1023

трябва да се тълкува в смисъл, че

съдържащият се в него списък на определени категории задължения не е изчерпателен и че държавите членки имат възможността да изключат от опрощаването на задълженията определени категории задължения, различни от изброените в тази разпоредба, при условие че такова изключване е надлежно обосновано съгласно националното право.

5) Член 23, параграф 4 от Директива 2019/1023

трябва да се тълкува в смисъл, че

допуска национална правна уредба за транспониране, която предвижда общо изключване на публичните вземания от опрощаването на задължения, тъй като

удовлетворяването на тези вземания има особено значение за едно справедливо и солидарно общество, основано на правовата държава, освен при съвсем конкретни обстоятелства и много стриктни количествени ограничения, независимо от естеството на посочените вземания и от обстоятелствата, при които са възникнали, и които поради това ограничават обхвата на националните разпоредби относно опрощаването на задължения, приложими към тази категория задължения преди приемането на тази правна уредба, при условие че това изключване е надлежно обосновано съгласно националното право.

6) **Член 23, параграф 4 от Директива 2019/1023**

трябва да се тълкува в смисъл, че

допуска национална правна уредба, с която се установява общо правило за изключване на публичните вземания от опрощаването на задължения, доколкото предоставя привилегировано третиране на публичните кредитори спрямо останалите кредитори, при условие че такова изключване е надлежно обосновано съгласно националното право.

7) **Член 23, параграф 4 от Директива 2019/1023**

трябва да се тълкува в смисъл, че

допуска национална правна уредба, която предвижда ограничаване на опрощаването на задължения за определена категория задължения чрез въвеждане на горна граница, над която това опрощаване се изключва, без тази горна граница да се определя в зависимост от размера на съответното задължение, при условие че това ограничение е надлежно обосновано съгласно националното право.

8) **Директива 2019/1023**

трябва да се тълкува в смисъл, че

когато националният законодател реши да упражни възможността, предвидена в член 1, параграф 4 от тази директива, и разшири прилагането на производствата, които водят до опрощаване на задължения, поети от изпаднали в несъстоятелност предприемачи, така че да обхване изпаднали в несъстоятелност физически лица, които не са предприемачи, правилата, приложими към тези физически лица въз основа на такова разширяване на прилагането, трябва да са в съответствие с разпоредбите на дял III от посочената директива.

Подписи